

قمار باخته

ایران در خزر

مرکز مطالعات انرژی آمریکا، ایران را بلانده اصلی در خزر اعلام کرد

ایران در نظر دارد در اردیبهشت سال آینده اولین دکل خود را در خزر فعال کند



عارف واحد ناوان
wahednavan@yahoo.com

در حالی که ایران می‌توانست با استخراج نفت و گاز شمال علاوه بر پاسخ‌گویی به نیازهای داخلی از کورس رقابت با کشورهای ساحلی خزر عقب‌نماند ولی در عمل نه تنها چنین نکرد بلکه با اتخاذ سیاست انفعالی راه را برای تاخت و تاز رقبای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای فراهم ساخت. و خود میدان را برای آنها خالی کرد. اکنون پس از گذشت بیش از یک دهه از فروپاشی شوروی، شورای امنیت ملی ایران با درک تحولات منطقه‌ای مسوولان ذی‌ربط را برای استخراج نفت خزر تحت فشار قرار داده است بر این اساس مقرر شده نخستین دکل استخراج نفت خزر در اردیبهشت سال ۱۳۸۵ در این حوزه راه‌اندازی شود. این اقدام دولت ایران اگر چه آب‌رفته را به جوی باز نمی‌گرداند اما برای ایفای نقش تهران در بازی‌های آینده در منطقه قطعاً تاثیر گذار خواهد بود.

ماجرای خزر را با توجه به سستی تهران و اقدامات هماهنگ دیگر همسایه‌ها باید برای ایران تمام شده به حساب آورد. اگر چه مقامات ایرانی و گردانندگان وزارت خارجه سکوت اختیار کرده و مایل به افشا و برملا شدن واقیعت‌ها نیستند. ایرانی امروزه فقط می‌تواند از سواحل و آب خزر برای شنا و ماهیگیری استفاده کند ولی روس‌ها و دوستانشان نفت و گاز آن را بیغما ببرند زیرا ایران دارای یک حامی قدرتمند نیست که بتواند حقوقش را بگیرد.

۳۲ میلیارد بشکه تخمین زد و سهم ایران از این منابع انرژی را تنها نیم درصد بر آورد کرد. بر اساس این گزارش قزاقستان با داشتن حداکثر ۱۷ میلیارد بشکه از بیشترین میزان نفت خزر برخوردار است و جمهوری‌های آذربایجان، ترکمنستان و روسیه در رده‌های بعدی جای دارند. اما آنچه بیش از همه مهم است به بار نشستن تلاش رهبران این جمهوری‌ها در راستای استخراج نفت و گاز خزر است اکنون با راه‌اندازی خط انتقال نفت باکو-تفلیس-جیهان مقرر شده از ماه آبان سال جاری روزانه یک تا چهار میلیون بشکه نفت از خزر به بندر ترکیه در مدیریتانه و بازارهای جهانی منتقل شود این در حالی است که ایران هیچ سهمی در تولید و انتقال نفت منطقه ندارد و از این گردونه کنار گذاشته شده است.

کارشناسان اقتصادی و سیاسی هزینه بالای استخراج نفت خزر در مقایسه با خلیج فارس و دارا بودن ۹ درصد از نفت جهان همراه با تامین حداقل ۱۳ تا ۱۴ درصد نفت تولیدی اوپک را از دلایل عدم توجه و تمایل ایران به استخراج نفت خزر می‌دانند. اما باید اعتراف کرد که روزانه ۷۰۰ هزار بشکه نفت برای مصارف داخلی ایران در پالایشگاه‌های شمالی پالایش می‌شود از سوی دیگر روزانه بیش از ۴۰ میلیارد سانتی‌متر مکعب گاز طبیعی از استان‌های جنوبی به مناطق شمالی کشور پمپاژ می‌شود.

وقتی کشتی طوفان زده اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ به گل نشست فصل تازه‌ای از رقابت در نظام بین‌المللی ورق خورد. ایران نیز به جای همسایگی با یک کشور با جمهوری فدراتیو روسیه و سه جمهوری آذربایجان، ترکمنستان و قزاقستان در خزر همسایه شد.

تحولات مزبور به یکباره نگاه‌های جامعه جهانی به ویژه شرکت‌های بزرگ و کوچک نفتی را به این حوزه مهم جغرافیایی جلب کرد. کشورهای تازه استقلال یافته ساحلی با نگرشی نو به تحولات منطقه‌ای و یا نادیده گرفتن قراردادهای منعقد شده میان ایران و شوروی، خواهان مطالبات تازه‌ای از این پهنه آبی شدند. این گونه بود که کشمکش برای استخراج نفت و گاز و تعیین رژیم حقوقی خزر آغاز شد. در حالی که در این مدت هر یک از این جمهوری‌های ساحلی از طریق شرکت‌های غربی اقدام به استخراج نفت می‌کردند ایران تنها نظاره‌گر این تحولات بود و فقط شعار می‌داد.

سال گذشته میلادی مرکز مطالعات انرژی ایالات متحده آمریکا با بررسی آنچه در بیش از یک دهه گذشته پس از فروپاشی شوروی بر خزر گذشت ایران را بلانده اصلی بازی در خزر اعلام کرد و از عدم تلاش جدی تهران برای استخراج نفت از این دریا ابراز شگفتی نمود!

این مرکز پژوهشی چندی پیش نیز با انتشار آمار تازه‌ای، میزان نفت موجود در خزر را حداکثر